

ŠTEFAN NÉCSEY – DÁMA S MOTÝĽOM

Peter Pleva

Tekovské múzeum v Leviciach, Sv. Michala 40, 934 69 Levice.

E-mail: pleva.peter@centrum.sk

Abstract:

Pleva P. 2015: Štefan Nécsey – Lady with a Butterfly. Acta Musei Tekovensis Levice 10: 214 – 217.

The artwork “Lady with a Butterfly,” which was painted by the son of the founder of the Tekovské museum in Levice, Štefan Nécsey, has an interesting history. Originally it was a part of Jozef Nécsey’s collection, but it was lost. A few decades later, it was found in a private collection in Levice. The painting probably depicts Irena Pisztóry, the author’s great love and the woman of his life. An important detail is the picture of a butterfly, because the author studied them in that period of his life.

Key words: Štefan Nécsey, Irena Pisztóry, butterfly

ÚVOD

Z času na čas sa na verejnosti objavia diela, ktoré majú veľký historický význam. Obraz „Dáma s motýľom“ bol pôvodne súčasťou zbierkového fondu Mestského múzea v Leviciach (dnes Tekovské múzeum v Leviciach), odkiaľ sa bez akéhokoľvek záznamu stratil. Po niekoľkých desaťročiach sa v roku 2014 znova objavil v múzeu na identifikáciu zo súkromnej zbierky. Hneď na prvý pohľad bolo zrejmé, že ide o maľbu Štefana Nécseyho – aj vďaka signatúre. Z obrazu bola vyhotovená podrobná fotodokumentácia a maľba bola podrobnejšie preštudovaná. Kvalita maľby a niektoré poškodenia svedčili o autenticite obrazu. Obraz zostal celý čas v Leviciach. Odhaľuje nám niektoré detaily zo života samotného maliara Štefana Nécseyho a jeho smutného osudu.

ZÁKLADNÉ ÚDAJE A ROZBOR DIEĽA

Autor: Nécsey Štefan

Signované: vpravo hore – Nécsey

Na druhej strane poznámka: Bába 2540 – ONV

Maľba: Dáma s motýľom

Technika: olej na plátne

Rozmery: výška 37,2 cm, šírka 21,7 cm

Dielo pôvodne vlastnil vrábeľský poštmajster Jozef Nécsey, ktorý daroval svoju zbierku mestu Levice ako základ mestského múzea. Zo zbierok mesta bol preradený do majetku Okresného národného výboru a potom následne darovaný Eugenovi Bábovi, správcovi levickej nemocnice. Bába bol sám talentovaným výtvarníkom a počas svojho štúdia na Štátnej meštianskej škole zhotovil zaujímavý akvarel, na ktorom je školská chodba na meštianskej škole.¹ V období socializmu sa žiaľ bežne stávalo, že z verejných zbierok bolo možné darovať umelecké diela alebo starožitnosti súkromným osobám. Obdobie 50. a 60. rokov bolo zložité pre múzeum, lebo tu ešte nepracovali odborníci poznajúci všetky predpisy. Často sa zo zbierok múzea vyradľovali predmety iba preto, že neboli ideologicky vhodné.

Maľba je v dobrom stave, sú na nej iba drobné poškodenia. Výraznejšou chybou na maľbe je pretlačený nevhodný blindráam, na ktorom je natiahnuté maliarske plátno. Blindráam nemá skosené vnútorné hrany, a preto došlo k prasklinám po celom obvode samotnej farebnej vrstvy. Blindráam s neskosenými hranami malo aj iné dielo od Štefana Nécseyho. Portrét jeho otca Jozefa Nécस्या mal takýto podrám až do reštaurovania obrazu v roku 2004.² Dielo zobrazuje mladú ženu v dlhých šatách držiacu v zdvihnutej ruke motýľa. Druhou rukou si pridržiaava šaty a kyticu kvetou. Zaujímavým detailom je zlatý náramok v tvare hada. Vo vlasoch má modrú pásku a účes zodpovedá móde z prelomu 19. a 20. storočia. Ide o klasické romantizujúce dekoratívne dielo malých rozmerov (37,2 x 21,7 cm).

Štefan Nécsey bol synom zakladateľa Tekovského múzea v Leviciach, Jozefa Nécseyho. Narodil sa 12. februára 1870 vo Vrábľoch. Už počas štúdia na Piaristickom gymnáziu v Leviciach sa živo zaujímal o umenie a po maturite sa rozhodol, že sa stane maliarom. Svoje umelecké štúdiá začal v Mníchove v ateliéri významného maďarského naturalistu a realistu Simona Hollósyho. Po ukončení štúdií v Mníchove išiel študovať do „mekky“ vtedajšieho umeleckého sveta – Paríža. Tu navštevoval prestížnu Akadémiu Julian, známu svojím konzervativizmom.³

Ak sa pozrieme podrobnejšie na niektoré detaily obrazu a preštudujeme jeho životopis, tak zistíme niekoľko zaujímavých spojitosťí. Drobný detail s motýľom nám pripomína iné Nécseyho diela. V zbierkach Tekovského múzea v Leviciach sa nachádza 629 akvarelových štúdií motýľov.⁴ Nécsey bol vášnivým zberateľom motýľov, podľa ktorých potom vytváral štúdie, ktoré sú prekvapivo presné a detailne spracované. Na obraze „Dáma s motýľom“ nie je motýľ tak podrobne vypracovaný, lebo tvorí iba drobný, aj keď dôležitý detail a ani technika oleja nedovoľuje tak ostré kontúry ako tuš a akvarel. Asi polovicu akvarelových štúdií motýľov zveril v Kluži do opatery žene, ktorú veľmi miloval – Irene Pisztorýovej.⁵ Možno aj mladá žena na obraze je ona, aj keď dôkaz o tom nemáme, pretože nemáme ani jednu jej fotografiu. Spojitosť Ireny, motýľov a Štefana je však zrejma.

¹ ŠVOLIKOVÁ, Marta. (ed.). *Monografia mesta Levice*. Banská Bystrica : b. v., 2010, p. 205.

² KOČKA, Štefan. Reštaurátorský protokol. In: Tekovské múzeum v Leviciach, 2004.

³ VINCZE, Ladislav. Štefan Nécsey, maliar, zberateľ a entomológ. *Acta Musei Tekovenss Levice*, 2010, 8: 134.

⁴ Štúdie sa nachádzajú v prírodovedných zbierkach Tekovského múzea v Leviciach pod č. 1739.

⁵ VINCZE, Ladislav. cit. d., p. 149.

Identifikáciu zobrazenej osoby ako Ireny Pisztóryovej nepriamo približuje aj porovnanie s jedným obrazom od talianskeho renesančného maliara Raffaela Santiho. Olejomalba „La Fornarina“ má tvorené pozadie tmavými vetvami rastlín, cez ktoré presvítá tlmené svetlo. Podobne je to aj na Nécseyho obraze. Na Raffaelovom obraze je pravdepodobne zobrazená umelcova milenka a na Nécseyho diele je tak pravdepodobne jeho veľká láska Irena. Dielo renesančného génia určite poznal, lebo v Mníchove aj v Paríži sa Raffaelove diela nachádzajú v zbierkach múzeí. Raffael sa stal vzorom pre akademickú maľbu a jeho diela sa často kopirovali. Je vysoko pravdepodobné, že Nécsey videl kópiu obrazu „La Fornarina“ a inšpiroval sa ním.

Detail so zlatým náramkom v tvare hada nám trochu pripomína hada z knihy Genezis, ktorý pokúšal Evu, aby si zobrala zo zakázaného ovocia. Eva ako „femme fatale“ sa trochu podobá Irene, do ktorej sa Štefan zamiloval a táto neopätovaná láska sa mu stala osudnou. S Irenou Pisztóryovou sa zoznámil v Kluži v roku 1901 a po niekoľkomesačnom dvorení ju požiadal o ruku. Irena však jeho lásku neopätovala a Štefana odmietla. Štefan bol z nešťastnej lásky sklamaný a z Kluže odišiel do Mníchova. Tam začal maľovať rozmerný obraz Judita – jeho posledné nedokončené dielo. V hlbokých depresiách z odmietnutia aj zo sklamaní, že ho verejnosť nikdy neprijala ako významného umelca, nakoniec spáchal samovraždu. Zomrel v Mníchove 26. marca 1902.⁶

ZÁVER

Dielo tvorí zaujímavý detail pre dokumentáciu Nécseyovskej rodiny a ich osudov. Po smrti Štefana sa jeho ateliér vo Vrábľoch zmenil na akúsi svätyňu, kde boli uložené jeho obrazy a zbierky. V roku 1927 boli aj tieto maľby darované ako základ dnešného Tekovského múzea v Leviciach. Preto musíme zvážiť možnosti získania obrazu späť do zbierok múzea. Bude potrebné preskúmať možnosti získať podporu od sponzorov alebo prostriedky cez grantové projekty.

LITERATÚRA

- KOCKA, Štefan. Reštaurátorský protokol. In: Tekovské múzeum v Leviciach, 2004.
- ŠVOLIKOVÁ, Marta. (ed.). *Monografia mesta Levice*. Banská Bystrica : b. v., 2010, 255 pp., ISBN 978-80-89151-27-1
- VINCZE, Ladislav. Štefan Nécsey, maliar, zberateľ a entomológ. In *Acta Musei Tekovensis Levice*, 2010, 8: 132 – 154.

Recenzent: PhDr. Ladislav Vincze

⁶ VINCZE, Ladislav. cit. d., p 141.